

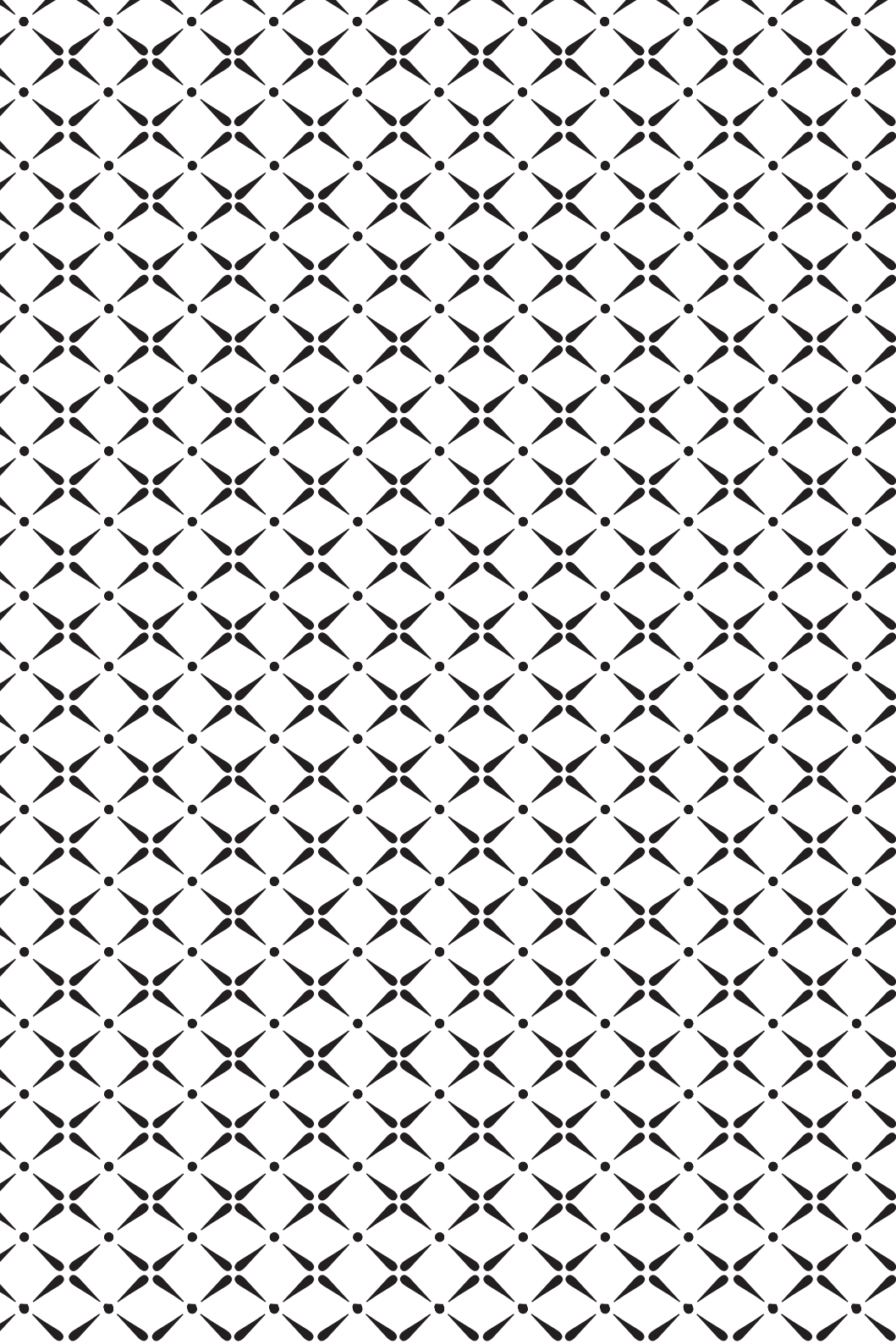

DANI MARIJE JURIĆ ZAGORKE 2016.

Književno-znanstveni skup s
međunarodnim sudjelovanjem

**PREKO GRANICA:
OPRESIJA I
IMPERATIV
SOLIDARNOSTI**

ZAGREB, 25.-26. STUDENOG 2016.

DANI MARIJE JURIĆ ZAGORKE 2016.

-

Književno-znanstveni skup s
međunarodnim sudjelovanjem

**PREKO GRANICA: OPRESIJA I
IMPERATIV SOLIDARNOSTI**

Zagreb, 25.-26. studenog 2016.

-

4 **Centar za ženske studije, Zagreb, u suradnji s Odsjekom za komparativnu književnost Filozofskog fakulteta u Zagrebu** organizira znanstveno-književni skup s međunarodnim sudjelovanjem pod nazivom *Preko granica: Opresija i imperativ solidarnosti* koji se održava u sklopu desetih Dana Marije Jurić Zagorke 25. i 26. studenog 2016. u Zagrebu, u prostorijama Centra za ženske studije/Memorijalnog stana Marije Jurić Zagorke, na Dolcu 8.

Dani Marije Jurić Zagorke, dvodnevni je književno-znanstveni skup, čiji je jedan dan posvećen Zagorki i njezinom životu i radu, a drugi temi ***Preko granica: Opresija i imperativ solidarnosti***.

Krovna tema kojom se Dani kontinuirano bave jest žensko autorstvo, odnosno istraživanja o percipiranju, vrednovanju i ovjeri stvaralaštva žena u različitim društvenim, povijesnim i kulturnim kontekstima. Mariju Jurić Zagorku na razne se načine može promatrati kao feminističku ikonu. Svojim novinarskim tekstovima i književnim djelima, ali i vrlo konkretnim političkim aktivizmom, Zagorka se zalagala za nacionalnu neovisnost, socijalnu pravdu i jednakost žena. Zagorkine junakinje, kao i likovi iz nižih klasa, u pravilu su prikazane kao majstori(ce) *prelazaka granica* kao način nadilaženja podređenog društvenog položaja.

Ovogodišnja tema ***Preko granica: opresija i imperativ solidarnosti*** potaknuta je recentnim zbivanjima u Europi koja pokazuju kako i suvremena politička povijest ima problem s imenovanjem svih onih koji pre/olaze granice: imigranti, izbjeglice, azilanti, ovisno o vizuri gledišta a Europa, njezina administracija i problem rješavanja krize onih koji napuštaju ratna područja, za koja ta Europa snosi i odgovornost. Građani i građanke Europe reagiraju različito, ovisno o vlastitim pozicijama, strahovima i promišljanju europske budućnosti. (Ne)vidljive granice i zidovi s kojima se susrećemo zaslužuju kritiku iz ženske perspektive. Postkolonijalna i feministička teorija ističu *Druge* kao djelatne i istovremeno nevidljive. Žene se sučeljuju s izazovima koje prelasci predstavljaju u njihovim životima i životima drugih, kao što je o njima razmišljala i Zagorka. Stoga će nas zanimati **presijecanja politika identiteta, zajedno s politikama klase, etniciteta, religije, dobi i profesije, a sve u potrazi za novim definicijama pojma i sadržaja solidarnosti koje više ne zadovoljavaju klasične socijalne i političke teorije.**

| DANI MARIJE JURIĆ ZAGORKE 2016.

| Književno-znanstveni skup s međunarodnim sudjelovanjem
PREKO GRANICA: OPRESIJA I IMPERATIV SOLIDARNOSTI
 | Zagreb, 25.-26. studenog 2016.

| PROGRAM

| PETAK_25.11.2016._ MEMORIJALNI STAN MARIJE JURIĆ ZAGORKE/CENTAR ZA ŽENSKÉ STUDIJE, DOLAC 8

9:00 | Dani Marije Jurić Zagorke: književno-znanstveni skup
 s međunarodnim sudjelovanjem, registracija sudionika/ca

9.30-9.40 | Otvaranje skupa Nataša Medved

9.40-10.00 | Promocija e-zbornika Anita Dremel

10:00-11:30 Predsjedava Maša Grdešić

Neda Novosel: *Grička vještica* Marije Jurić Zagorke u kontekstu
 stare periodike (U čast stogodišnjici praiizvedbe *Gričke vještice*)

Lilla Ana Trubics: Možemo li govoriti o Zagorkinom
 animozitetu prema Mađarima?

Biljana Oklopčić i Lucija Saulić: Preko granica: flaniranje
 u *Vitezu Slavonske ravní* Marije Jurić Zagorke

Alojzija Tvorčić Kučko: Mata Hari/kontesa Zorana s Azurne obale
 ili Zagorkin Bojan u „bondovskom“ stilu s novim tendencijama

11:00-11:30 | Diskusija

11:30-12:00 | Pauza za kavu

12:00-13:00 | Predsjedava Anita Dremel

Vinko Drača: Na graničnom području: ženski glasovi u psihijatrijskom
 diskursu kraja devetnaestog i početka dvadesetog stoljeća

Iskra Vuksanović: Biografije nevidljivih: životi/iskustva Romkinja i
 Roma u poeziji Hedine Tahirović Sijerčić

12:30-13:00 | Diskusija

13:00-14:30 | Pauza za ručak

14:30-15:45 | Predsjedava Lada Čale Feldman

Janica Tomić: Obitelji i drugi: prizori solidarnosti iz suvremene švedske književnosti i filma

Tea Raše: Muško pismo kao imperativ solidarnosti za ženski glas u irskoj kratkoj priči

Mirela Berbić Imširović: Rod, nacija, etika – kako biti solidaran sa smrću? (O romanima *Skretnice*, *Most* i *Žene. Glasovi*. Jasmine Musabegović)

15:15-15:45 | Diskusija

**SUBOTA_26.11.2016._MEMORIJALNI STAN MARIJE JURIĆ ZAGORKE/
CENTAR ZA ŽENSKÉ STUDIJE, DOLAC 8**

10:00-11:30 | Predsjedava Renata Jambrešić Kirin

Jasmina Bolfek Radovani: Da li preispitati migrantske identitete?: prostor, mjesto i rod u teoriji Doreen Massey

Marta Baradić: Od Aleksandrinke do transnacionalne majke – ženski migrantski rad između emancipacije i eksploatacije

Petra Šarin i Davor Konjikušić: Uloga vizualnih narativa u konstruiranju slike migranata – poziv na solidarnost ili depolitiziranje masa?

11:00-11:30 | Diskusija

11:30-12:00 | Pauza za kavu

12:00-13:00 | Predsjedava Lidija Dujić

Ana Fazekaš: Od čega se tka utopija: žena u utopijskom/distopijskom diskursu

Antonia Vodanović: Liminalnost u arhitekturi: simboli križa i Kristovog monograma uklesani oko vrata starih šibenskih kuća

12:30-13:00 | Diskusija

| PROGRAMSKI ODBOR SKUPA:

dr.sc. Lada Čale Feldman, dr.sc.
Lidija Dujić, dr.sc. Anita Dremel,
dr.sc. Maša Grdešić, dr.sc. Renata
Jambrešić Kirin, mr.sc. Sandra
Prleđa, mr.sc. Rada Borić, mr.sc.
Nataša Medved, mr.sc. Ana Pavlič

| SAŽECI

NEDA NOVOSEL

|
**„Grička vještica“ Marije Jurić Zagorke u kontekstu stare periodike
(U čast stogodišnjici praizvedbe „Gričke vještice“)**

S obzirom da je ove godine obilježena stogodišnjica praizvedbe Zagorkina, široj publici, najpoznatijega romana „Grička vještica“, istražila sam recepciju kazališnoga djela u dostupnoj staroj periodici. U čast autorici i djelu prezentiran je kontekst u kojem se „Grička vještica“ nalazi u dostupnoj periodičkoj građi. Riječ je o periodici iz predmetne bibliografije o Zagorki, Leksikografskoga zavoda Miroslav Krleža te online bazama starih novina i časopisa Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu, a odnosi se na godine/datume praizvedbe i svih prerađenih, nanovo pripremljenih premijera, izvedbi. Izlaganje/rad kreiran je, dakle, prema nalazima istražene periodike oko premijera 1916., 1929., 1932., 1936. i 1939. godine, prema kojima je proizašla logika poglavlja, konteksti/tematike u kojima se prezentiralo, prikazivalo „Gričku vješticu“ i „Suparnicu Marije Terezije“. Naime, u korištenoj periodici u dramaturgiju „Gričke vještice“ ubraja se i njezin četvrti dio „Suparnica Marije Terezije“ koja je posebno dramaturgirana (1932). Pritom ne želim zanemariti odjek kritike, pisanje o romanu/romanima, no naglašavam da je upravo dramaturgija/dramaturgije glavna tema ovoga izlaganja/rada. Važnim se u izlaganju/radu smatra društveno-politički kontekst kritika, osoba koje ih pišu, novina i časopisa u kojima ih nalazimo. Postoje novine/časopisi i ličnosti koje/i Zagorku podržavaju i, s druge strane, one/i koje/i ju osporavaju, koje/i ju žele diskreditirati. Par podataka je potpuno jasno prema svoj ili gotovo svoj proučenoj periodici. Zanimanje za dramaturgiju bilo je ogromno jer baš svi najavljuju premijeru izvan predbrojke/pretplate. Izvodila se na početku gotovo svaki drugi dan zbog potražnje i rasprodanih karata. Hvali se scenografija, kostimi i glumačka postava, koja, gotovo sva, iz dramskoga ansambla sudjeluje u dramaturgiji. Zagorka je obilno nagrađena i nahvaljena od publike. Vođene periodikom, istaknute su osnovne zajedničke točke oko kojih kruže pozitivne i osnovne zajedničke točke oko kojih kruže negativne kritike dramaturgije „Gričke vještice“ i „Suparnice Marije Terezije“ kroz godine izvođenja.

LILLA ANA TRUBICS | Možemo li govoriti o Zagorkinom animozitetu prema Mađarima?

Marija Jurić Zagorka bila je gotovo jedina hrvatska književnica i novinarka koja je imala neposredan uvid u mađarsku kulturu, život i književnost 20. stoljeća. Izvrsno poznavanje mađarskog jezika omogućilo joj je pristup mađarskim temama u svojim djelima. Zbog nametanja ovog stranog jezika i mađarske kulture u Hrvatskoj autorica zemlju poput Mađarske negativno doživljava i u takvim tekstovima državi pridaje negativne oznake. U radu se analizira odnos Marije Jurić Zagorke prema Mađarskoj i Mađarima u kontekstu obiteljskih, političkih i književnih relacija. S jedne strane Zagorka je protiv svoje volje udana za jednog Mađara, stoga svoj brak povezuje s tragedijom, isto tako i mađarizaciju koja dominira u njezinoj državi, a s druge je strane Zagorka u Budimpešti postala predmet pozornosti mađarskog političkog svijeta. Na kraju ovog rada daje se odgovor na zadano pitanje, prema kojem se vidi u kojoj su mjeri osobni osjećaji te političke i povijesne relacije utjecale na njezino stvaralaštvo.

BILJANA OKLOPČIĆ, LUCIJA SAULIĆ | Preko granica: flaniranje u *Vitezu slavonske ravni* Marije Jurić Zagorke

Pojmove flaner, flaniranje i flanerija u zapadni su književno-kritički diskurs uveli Charles Baudelaire, Edgar Allan Poe, A.G. Matoš, Walter Benjamin, Franz Hessel i dr. povezavši ih s pojavom potrošačke i popularne kulture te urbanim miljeom njihova vremena. Kao strastveni, nevidljivi, *muški* promatrač dnevnog i noćnog života po ulicama, parkovima, trgovima, restoranima i kafićima, flaner se identificira s javnim prostorima grada koji, za njega, postaju refleksijom/reprezentacijom njegova vlastita unutrašnjeg i individualnog prostora. Kao muško iskustvo urbanog prostora, flaniranje u kritičkim diskursima dobiva ženski predznak tek u 1990ima. Usprkos kritičkoj nevidljivosti, žene su bile dio javnog urbanog prostora iako im formalni status/položaj *flanerice* nije bio dostupan zbog njihova spola, roda i klase. Nalazimo ih u djelima Isabelle Whitney, Frances Burney, Virginije Woolf, Colette, Irmgard Keun, Charlotte Wolff... I u *Vitezu slavonske ravni* Marije Jurić Zagorke. Protagonistica romana Krasanka Zagorkino je sredstvo subverzije rodno definiranog flaniranja te, kao prva flanerica u hrvatskoj književnosti, i prostor otpora književno-kritičkom kanonu u kojem za flanicu zbog njezina spola nije bilo mjesta. Šetajući

ulicama i trgovima Osijeka te posjećujući njegove javne prostore, Krasanka dokumentira urbani prostor i urbanu kulturu svog rodnog grada te ih interpretira kao dio ženskog iskustva urbanog prostora.

-

ANTONIJA TVORIĆ KUČKO | Mata Hari/kontesa Zorana s Azurne obale ili Zagorkin Bojan u "bondovskom" stilu s novim tendencijama

Iako se o Zagorkinom romanu Crveni ocean govori kao o njezinom prvom (i jedinom) SF romanu, on je zapravo, moderan avanturistički roman ljubavno – špijunske tematike kakve kasnije piše Ian Fleming 50-ih godina 20. stoljeća, tj. tridesetak godina nakon što je Zagorka feljtonski objavljivala ovaj svoj roman, potkraj I. svjetskoga rata. O novim se tendencijama može govoriti na više različitih razina, gdje se prelazi preko različitih granica. Tako je s jezične strane zanimljivo vidjeti kako autorica prelazi granice kada upotrebljava anglizme (npr. „dinerati“ umjesto večerati) ili se njima poigrava u onomastici (poput imena Valido – „validity“/vrijednost). Tu je i „fizički“ geografski pomak jer se „granica“ radnje pomiče sa srednjeeuropskoga prostora na Azurnu obalu i američki kontinent. Treća je razina povezana s autoričnim likovima koji upotrebljavaju modernu tehnologiju i usluge (električnu struju, brzjav, telefon, avion, džepne svjetiljke, usluge detektiva i sl.) i tako prelaze granice tadašnje svakodnevice. Četvrta je svakako određena vremenom u kojem autorica stvara, a posljedica je zbivanja nakon Velikoga rata (npr. netrpeljivost prema Nijemcima, lik Mata Hari u tijelu kontese Zorane), s time je povezana emigracija hrvatskoga stanovništva (uklapanje tada slabo poznate Australije iz koje dolazi inženjer Bojan) pa razvoj filma, ali i pojava Teslina lika (osamljeni genijalni inženjer Bojan) i izuma te mnogo drugih „novih“ promjena koje su vidljivije u ovom romanu u odnosu na Zagorkine druge romane i anticipacija su „bondovskih“ elemenata koji će svoju popularnost steći kasnije. Kao petu razinu zanimljivo je spomenuti i feminističke tendencije i poimanja kojih ima poprilično (ravnopravnost, jednakovrijednost i dr.). Primjera radi, u prvom dijelu romana autorica spominje ženu koja se žali da ju muž tuče, ali ne poduzima ništa jer je ona slaba žena i mora trpjeti pa po tome bolje i ne zaslužuje kako Zagorka (Zorana) govori. Premda se u analizama ovoga romana prednost daje Zagorkinom otkrivanju neobičnih futurističkih sprava i njezinom „promicanju“ komunističkih ideja pa sve do granice predviđanja određenih tehnoloških i društvenih stanja, tematika ovoga rada usmjerena je na otkrivanje onih segmenata romana kojima autorica

unosu novine u hrvatsku književnost jer sam roman odudara od onih koje je do tada pisala i prelazi različite granice (fizičke, kulturne, nacionalne, psihološke, društvene).

-

VINKO DRAČA | Na graničnom području: ženski glasovi u psihijatrijskom diskursu kraja devetnaestog i početka dvadesetog stoljeća

|

Znanstveni vokabular psihijatrijske znanosti u drugoj je polovici dugog devetnaestog stoljeća egzistira pod snažnim utjecajima patrijarhalnih kulturnih vrijednosti. Samim time opozicija razum-ludilo je utemeljena evolucijski- razum je temeljna karakteristika ljudskog, a ideologem koji ga predstavlja je visokoobrazovani muškarac visoke ili više srednje klase. Psihički poremećaji tretiraju se kao svojevrsna degenerativna stanja u kojima dolazi do regresije na „niže“ oblike svijesti. Za darvinističko poimanje ličnosti naročito je značajan pojam graničnog područja (eng. „borderlands“). Granično područje je u tekstovima viktorijanske psihijatrijske struke opisano kao sjenovit teritorij između ludila i razuma u kojem vrebaju latentne sklonosti psihičkim oboljenjima. Egzistencija na graničnim područjima razuma bila je rezervirane za ljude označene kao pripadnike „primitivnih rasa“, niže društvene slojeve, feminizirane muškarce i naročito žene. Takav sustav tražio je od žena pokoravanje patrijarhalnom sustavu, izbjegavanje intelektualnog rada i pokoravanje volji psihijatra koji jedini može razumjeti njeno stanje. Psihijatrijska praksa u Hrvatskoj u devetnaestom stoljeću počinje osnutkom Zavoda za umobolne u Stenjevcu 1879. godine. Tamo zaposleni psihijatri, uglavnom su se obrazovali u Beču i Grazu i stasali su na austrijskoj psihijatriji koja se uvelike oslanja na darvinističku tradiciju britanskih eksperata poput Maudsleya. U svom ću izlaganju, na temelju medicinskih članaka objavljenih u „Liečničkom viestniku“ između 1885. i 1914., te studije slučaja psihijatrijskog vještačenja Ane Stier iz 1905. godine pokušati analizirati u kojoj je mjeri psihijatrijski diskurs formiran u okviru hrvatske psihijatrijske prakse smještao žene na granično područje, te kako se odnosio prema intelektualnom radu žena i njihovoj prisutnosti u javnom životu.

-

ISKRA VUKSANOVIĆ | Biografije nevidljivih: životi/iskustva Romkinja i Roma u poeziji Hedine Tahirović Sijerčić

Čuj, osjeti bol! Ashun, hachar dukh! je dvojezična bosansko-romska zbirka poezije Hedine Tahirović Sijerčić, objavljena u Sarajevu 2010. godine.

Cilj mog rada je tumačenje oko dvadeset pesama u zbirci, u kojima je autorica odabrala da progovori glasom višestruko marginalizovanih, da ukaže na postojanje zidova/granica prema Romima, kao i na „Evropu u malom” i „Evropu u velikom” i razlike između tako viđene dve Evrope. Ukazujem na važnost ženskih glasova u pesmama kao onih koji svedoče o rodnim ulogama, ranom/ugovorenom braku i o pretrpljenom nasilju, begu zbog rasizma, siromaštvu u različitim zemljama. Intertekstualnim čitanjem mapiram veze između ove knjige i autobiografskog dela iste autorke, *Rom k'o Grom* (2012) u nameri da prikažem kompleks važnih/zajedničkih tema i načine na koji su u oba dela predstavljeni. Oslanjam se na feminističku književnu kritiku, romologiju, ginokritiku, teoriju o malim književnostima, teoriju interseksionalnosti, uz neizostavnu ličnu invenciju i intuiciju u tumačenju stihova. Hedina Tahirović Sijerčić prodornim glasom piše o mozaiku nedobrodošlih identiteta. Njen doprinos feminističkom pismu u jugoslovenskom prostoru kao i kada su u pitanju romska književnost, književnost koju pišu rodno osvešćene autorke u svetu, izuzetno je značajan. Želja izražena imperativom u naslovu zbirke priziva čitaoca/čitateljku u polje empatije, neizostavno ukoliko želimo da razumemo, poštujemo „druge” i budemo solidarni. Bol Roma/Romkinja koji su diskriminirani kao pripadnici/e romskog naroda, siromašnih, žena, ima uzroke u različitim sistemima opresije. Visoku subverzivnost u pismu autorka je postigla naslovima pesama, u koje je upisala biografije žena i muškaraca koji prolaze, putuju, beže Evropom, otvarajući se za njene jezike/kulture, ali ne uspevajući da dođu do sigurne egzistencije. U pisanju autorke nema tabu tema – postoje granice sačinjene od stereotipa i mržnje prema Romima, ali i očekivanja u okviru porodice od žene, Romkinje.

-

JANICA TOMIĆ | Obitelji i drugi: prizori solidarnosti iz suvremene švedske književnosti i filma

Pitanja granica, nacionalnih, klasnih i transgresije rodnih, kao i društvenih mehanizama solidarnosti s onima koji ih prelaze opća su mjesta u opisu skandinavskih kinematografija, posebno švedske, artikulirane kako u politikama nacionalnih filmskih instituta, kao i relevantnim strujanjima

tzv. imigrantskog filma, izraženom nasljeđu „političkog“ ili feminističkog filma i šire. Rezultat je repertoar dostupnih uloga odnosno konstrukcija rodni i inih identiteta znatno šarolikiji od onih koje su primjerice J. Kaloper i L. Kovač iščitale kao zrcalnu sliku domaćeg „kulturnog ekrana“ (Kovač, 2013), a koji često priziva podtekst radikalnih naslova npr. V. Benedictsson, C. J. L. Almqvista do niza novijeg datuma. Iako konsenzus glasi da su se u zadnjih tridesetak godina u kinematografiji Švedske desile korjenite transformacije sažimane sintagmama poput „pomak prema internacionalizaciji“ (Soila, Andersson, Hedling i dr.), izlaganje će se osvrnuti na recentnu produkciju filmskih i drugih naslova koji se vraćaju temi solidarnosti, s fokusom na njezine manifestacije van granica obiteljske ćelije. Uz filmove *Turist (Turist/Force Majeure, 2014.* red. Ruben Östlund), *Hotel (Hotell, 2013.,* red. Lisa Langseth), odnosno romana poput *Potrošnih (Enbet, 2008)* Nini Holmqvist ili antologije *Ničija mama (Ingens mamma, 2013.)* Josefine Adolfsson (ur.), razmotrit će se i različite recepcije istih naslova kada pređu granice skandinavskog kulturnog kruga.

-

TEA RAŠE | Muško pismo kao imperativ solidarnosti za ženski glas u irskoj kratkoj priči

|

U katoličkom društvu kao što je irsko, s dugom kolonijalnom tradicijom, zanimljivo je pratiti promjenu od podčinjene ženske subjektivnosti do svijesti predložka za rodne i tjelesne iskorake, činoe prijestupa i pomicanja granica koji doprinose procesima dekolonizacije spoznaje. U pokušaju da ženski glas analiziramo iz vizure muškog autora, nastojimo se oduprijeti onomu što Rita Felski naziva „epistemološkim dualizmom“ koji pretpostavlja „da muško pismo mora bez iznimke iskriviti žensko iskustvo, dok ono žensko pruža istinski uvid u njeга“ (1995: 32) i pokazati da su i irski autori, uz autorice, kontinuirano potkopavali nacionalno privilegirane mitologeme požrtvovnih majki ili bezgrešnih prijemčivih djevoja kao jedinih ženi prikladnih uloga. Drugim riječima, devijantnost ženskog, posredstvom lika, koji je kroz imperativ solidarnosti iznjedrilo i muško pero, unutar prostora krutog službenog političko-kulturnog diskursa ima instrumentalnu prevrednovateljsku ulogu, i u ispisivanju službene povijesti, i u osmišljavanju strategija za ovladavanje tim istim diskursom kao još jednim primjerom nacionalne emancipacijske prakse. Pritom mislimo na kratku priču kao reprezentativni žanr za davanje glasa različitim skupinama potčinjenih, u ovom slučaju ženama, i premda su ih napisali

muški autori, odabrani primjeri uklapaju se u ono što prepoznajemo kao tri dominantne tematske cjeline relevantne za irsku kratku priču sa ženskim autorstvom od njezinih začetaka do danas. Riječ je o pripovijestima o Irkinji paraliziranoj vlastitim mentalnim sklopom ili okolnostima; kako u iseljeništvu (kroz lik sluškinje ili bolničarke), tako i kod kuće (kroz lik žene kojoj je u patrijarhalnoj sredini dopušteno biti samo majka i kućanica), te onima s rodnom tematikom, koje propitivanjem praksi (pre)odijevanja i nekonvencionalnog građanskog života funkcioniraju kao preteča kasnijim pričama o istospolnoj ženskoj ljubavi.

-

MIRELA BERBIĆ IMŠIROVIĆ | Rod, nacija, etika – kako biti solidaran sa smrću? (O romanima *Skretnice*, *Most* i *Žene. Glasovi*. Jasmine Musabegović)

Rad će se baviti analizom tri romana bosanskohercegovačke spisateljice Jasmine Musabegović: *Skretnice* (1986), *Most* (1994, 2003) i *Žene. Glasovi*. (2005). Naraciju sva tri Musabegović smješta u, egzistencijalističkim rječnikom kazano „granične situacije“ ratova: Prvi svjetski rat, Drugi, uz tranzicijsko vrijeme staljinističkih čistki, te posljednji rat u Bosni i Hercegovini. Na narativ graničnosti upućuju i motivska žarišta romanâ: skretnice, most(-ovi), čempres – žalobno drvo sa kojeg Nizama, pripovjedačica *Žena. Glasova*, posreduje između svijeta živih i svijeta mrtvih, re-ispisujući traumatične tajne roda i naroda. Iako sva tri romana opasno proklizavaju u selektivnu naraciju o traumi jedne etničke skupine, te naraciju o podržavanju uigranih rodnih uloga i identiteta, to se spasonosnim ženskim glasom, te igrom na fokalizacijskoj razini relativizira. Čitanje u ključu feminističke perspektive omogućava nam razvlašćivanje rodno obilježenih konstrukcija, pa se i prikaz ratne stvarnosti disperzira, dok će prepoznate taktike preživljavanja žena upisati rez u nacionalno/etničko tijelo narativa. Prateći različite naracije protagonistica na putu zadobijanja identiteta, težišno mjesto analize bit će posljednji roman koji konačno oslobađa ženski glas (-ove). Međutim, kako to izgleda kauzalno postaje i glas za drugu (-ë, -og) postavljamo pitanje: može li tako konstruisana i osvještena etička pozicija (solidarnosti) postati legitimno mjesto identifikacije? Naime, težišno mjesto analize bit će dešifriranje diferentnih puteva kojima protagonistice romana osvajaju svijest o sopstvu. Svedeni, ti putevi će biti prepoznati kao varijante jedno te iste traumatične borbe za slobodu i pravo na izbor. Ta se putanja realizira na

granici pristajanja na petrificirane uloge patrijarhalnog društva, zatim njihovog taktičkog iznevjeravanja, sve do posljednjeg romana gdje se sopstvo u potpunosti slomilo u trenutku kada naratorka shvata da je „kalem“ nemušt i da se ne može svjedočiti o mukama onih što „sporim i urednim korakom idu u gasne komore“ (*Žene. Glasovi.*). Hiperbolična trauma Nizame tako će ogoliti jedinu preostalu identifikaciju: solidarnost sa smrću? To ambivalentno pitanje postat će prostor oko kojeg se lome koplja interpretacija uz konačni (ne?)rješivi problem: kako biti solidaran i odabrati etičku poziciju u vremenu koje se jedino definira krajnjim besmisлом i poraženim čovjekom u svom neuspjelom angažmanu.

-

SUBOTA_21.11.2016._MEMORIJALNI STAN MARIJE JURIĆ ZAGORKE/ CENTAR ZA ŽENSKÉ STUDIJE, DOLAC 8

-

JASMINA BOLFEK RADOVANI | Da li preispitati migrantske identitete?: prostor, mjesto i rod u teoriji Doreen Massey

|

Stručnjaci postkolonijalne teorije, tradicionalno su proučavali pojam dijaspore ili migracije kroz prizmu kolonijanih i postkolonijalnih (među) odnosa, tražeći odgovore na pitanja do koje mjere taj sklop odnosa utječe na izgradnju dijasporičkog, odnosno migrantskog identiteta. Tako teoretičari poput Edwarda Saida i Gayatri Chakravorty Spivak pojam dijaspore i njegovo transnacionalno obilježje kritički koriste unutar postkolonijalne analize ili dekonstrukcije kulturnoimperijalističkog, europocentričkog, dominantnog diskursa o prostoru koji, između ostalog, u sebi pretpostavlja ideju fiksne povezanosti između mjesta i identiteta. Međutim, ovi teoretičari se puno manje bave sistematskim razmatranjem pojmova prostora i mjesta u feminističkoj perspektivi, te uloge koju oni igraju u konstrukciji dominantnog diskursa o identitetu (npr., lokalnom ili regionalnom). Jedna od najznačajnijih teoretičara čiji rad sistematski istražuje uzajamni odnos prostora, mjesta i roda je britanska feministička teoretičarka i antropogeografinja („human geographer“), Doreen Massey. Dva temeljna pitanja određuju njezinu kritičku analizu diskursa prostora i mjesta. Prvo se pitanje dotiče konceptualizacije prostora, mjesta i roda i njihovog uzajamnog suodnošenja. Drugo se pitanje dotiče Masseyinog poimanja tzv. „politika prostora-vremena“ ili „the politics of space-time“ u kontekstu suvremene postkolonijalne prakse, globalizacije i diskursa

o modernosti. U okviru ovog predavanja kritički se osvrćem na gore spomenuto prvo pitanje Masseyine teorije. Postavljam pitanje do koje mjere njezin rad može biti relevantan stručnjacima određenog broja disciplina koji se bave istraživanjem pitanja granica, prostora i moći u suvremenom kontekstu mondijalizacije i aktualne migrantske krize.

-

MARTA BARADIĆ | Od Aleksandrinke do transnacionalne majke - ženski migrantski rad između emancipacije i eksploatacije

|

Blizina trčanske luke i početak gradnje kao i otvaranje Sueskog kanala razlog su zašto su žene iz Vipavske doline u Sloveniji masovno emigrirale upravo u Aleksandriju. Obitelji inženjera i poduzetnika koji su tada poslom selili u Aleksandriju stvorili su potrebu za ženskom radnom snagom te su brojne žiteljke Vipavske doline od druge polovice 19. stoljeća do nakon Drugog svjetskog rata radni vijek provele u dalekom Egiptu radeći kao dojilje, dadilje, guvernante, osobne pratilje žena iz više klase, njegovateljice. Razlozi emigracije bili su prije svega ekonomske prirode, u teškoj neimaštini posjedi su propadali, a situacija se dodatno pogoršava uspostavom fašističkog režima. Višedesetljetna emigracija generacija žena tog slabo napućenog slovenskog ruralnog područja fenomen je dalekosežnih posljedica. Specifičan izlazak žena na tržište rada i njihovo preuzimanje uloge jedinog ili primarnog uzdržavatelja obitelji odnosno domaćinstva, s obzirom na kontekst u kojem se događao, a kojeg obilježava izrazito patrijarhalna, katoličkim autoritetima normirana ruralna sredina, dugo je vremena bio tabuiziran. Izlazak na tržište rada odnosno ženina financijska neovisnost redefinira uloge i nepovratno mijenja ženin identitet. Teški fizički rad na zemlji zamijenjen je onim njegovateljskim u sasvim novoj kulturi. Ženino tijelo upravo zato što je žensko postaje sredstvo za rad. Ženski rad i dalje se odvija unutar privatne sfere tradicionalno nametnute i namijenjene ženama, no sad od neplaćenog reproduktivnog rada postaje sredstvo emancipacije. Kako je u svojoj knjizi "Zamišljena mati: spol in nacionalizem v kulturi 20. stoletja" zapisala Ksenija Vidmar Horvat, "Aleksandrinke za modernu nacionalnu državu predstavljaju anomaliju". Na tom tragu putem istraživanja aleksandrinstva kroz prizmu feminističke političke ekonomije detektiram i interpretiram tadašnje uzroke i posljedice ženske emigracije u kontekstu nastajućih modernih nacija, njezin ambivalentan položaj - u Egiptu predstavlja cijenjenu i traženu migrantsku radnu snagu, a doma nailazi na moralnu osudu kao

posrnula majka, dok joj je u obje sredine namijenjena jednaka uloga - reprodukcija (patrijarhalnog) društva. Budući da plaćenski kućanski rad i dalje predstavlja većinu ženskog migrantskog rada, čineći ih specifično nevidljivima, istovremeno zbog prirode samog rada i često nereguliranog migrantskog statusa, posebnu pozornost posvetit ću aleksandrinstvu u komparaciji sa suvremenim fenomenom transnacionalnih majki.

-

PETRA ŠARIN, DAVOR KONJIKUŠIĆ | Uloga vizualnih narativa u konstruiranju slike migranata – poziv na solidarnost ili depolitiziranje masa?

|

Fotografija Alyana Kurdija, trogodišnjeg dječaka čije beživotno tijelo leži na obali turskog Bodruma, prošle je godine postala viralnim simbolom patnje migranata. Godinu dana nakon njegove smrti, u mainstream medijima, gotovo nitko ga se ne sjeća. Time je jasno pokazano da je humanitarno sažaljenje izazvano fotografijom dječaka imalo isključivo kratkotrajni efekt, dok se o pravim motivima njegovog stradanja unutar tog konteksta ne govori. Rad se bavi pitanjem konstrukcije vizualnih narativa i načinima na koji se migranti prikazuju u medijima, ali također i u umjetničkim djelima. Postavlja se pitanje kako odgovoriti na poziv na solidarnost, ukoliko migrante vidimo kao socijalni pokret (prema tezi Sandra Mezzadre), koji je trenutno nemoguće uključiti u bilo koji oblik društveno-političke akcije. Kroz vizualni narativ velikog dijela medija zapadnog društva, migranti se pretvaraju isključivo u žrtve te istodobno u depolitiziranu masu, lišenu fundamentalnih ljudskih prava, ali i političkog subjektiviteta. Glavno pitanje je kako se može stvoriti njihov politički subjektivitet i kako se ti ljudi mogu uključiti u aktualne političke borbe. Bez toga, nije moguće govoriti o pitanju solidarnosti.

-

ANA FAZEKAŠ | Od čega se tka utopija: žena u utopijskom/distopijskom diskursu

|

„Primarno svaki čovjek, budući da nečemu teži, živi ubuduće; prošlo dolazi tek kasnije, a prave sadašnjosti gotovo da i nema. Buduće sadržava ono čega se bojimo ili ono čemu se nadamo; prema ljudskoj intenciji, dakle ako se ne osujećuje, buduće sadržava samo ono čemu se nadamo.“

Ernst Bloch: *Princip nada*

Dok se stvarnost oko nas mrači, naša se neprobavljena prošlost povraća u demoniziranoj formi, u mnogočemu prijeti civilizacijska regresija, a budućnost je u sve većoj mjeri maglovita. U krizi veze među ljudima s jedne strane jačaju, dok s druge strane istog spektra pucaju poput krhkog tkanja u strahu i nepovjerenju. No ljudi se kreću, u potrazi za neodređenim boljim i sigurnijim mjestima, stvarni i virtualni zidovi se podižu i ruše u općoj nadi da budućnost nosi neko *dobro mjesto*... Cilj je ovoga rada preispitati koncepte nade i utopije u suvremenom kontekstu, prisjetiti se reprezentacija žene u dosadašnjim utopijskim i distopijskim diskursima te analizirati neke od utopijskih/distopijskih vizija ženskih autorica. Pitanje je koliko nam aktualna stvarnost počinje nalikovati na distopijsku fikciju prošlosti, kakvu bismo utopijsku viziju mogli/e izgraditi na temeljima svojih znanja, nadi i razočaranja te kakvu političku snagu takva vizija može imati... Ili, u krajnjoj liniji, je li utopiju uopće moguće napisati?

-

ANTONIA VODANOVIĆ | Liminalnost u arhitekturi: simboli križa i Kristovog monograma uklesani oko vrata starih šibenskih kuća

|

Koncept liminalnosti u antropologiju uveo je etnolog i folklorist Arnold van Gennep u svom djelu *Les Rites de Passage* objavljenom 1909. godine. U njemu se bavi liminalnim fazama u ljudskom životu kao što su rođenje, pubertet, vjenčanje i smrt, uočavajući da su liminalne faze u životu one koje označavaju prelazak iz jednog stanja u drugo. Upravo te liminalne faze obilježavaju se raznim ritualima i praksama. Van Gennepov koncept, u drugoj polovici 20. stoljeća, popularizirao je, te proširio i doradio, britanski antropolog Victor Turner nakon čega ovaj koncept nalazi širu primjenu unutar humanističkih znanosti. Primijenimo li koncept liminalnost na arhitekturu, uočavamo da zone prijelaska iz jednog prostora

u drugi predstavljaju vrata, prozori i dimnjak - to su ujedno i nesigurna, ranjiva mjesta zbog mogućnosti kontakta s Drugima. S obzirom na svoj liminalni karakter to su i mjesta snažnog simboličkog značenja, te prostor izvođenja različitih praksi. Kroz povijest Europe zabilježena je praksa korištenja znaka križa najčešće na nadvratniku ili dovratniku vrata, ali i ostalim liminalnim zonama, s ciljem apotropejskog djelovanja. U srednjem i ranom novom vijeku, ali i kasnije, ovi simboli smatrali su se snažnim sredstvom za otjerivanje vještica, mora i ostalih demonskih bića od kuće. Naime, apotropejskim oznakama nastojao se spriječiti ulazak nepoželjnih i štetnih „identitetskih skupina“ na teritorij prvih s ciljem da se ograniči njihovo negativno djelovanje u kontekstu onodobnih vjerovanja. U Hrvatskoj, povijesno-umjetnička istraživanja spomenika arhitekture navedene oznake tek usputno spominju bez definiranja njihova značenja, stoga je cilj ovoga rada usmjeriti pozornost na ovu dosta raširenu praksu, te ponuditi interpretaciju njihove moguće funkcije u okviru novih spoznaja o apotropejskim oznakama.

-

Centar za ženske studije, Dolac 8, 10000 Zagreb, Tel/fax: 01 4872 406,
E-mail: zagorka@zenstud.hr, URL: www.zenstud.hr, www.zagorka.net

-

Odsjek za komparativnu književnost, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu,
Ivana Lučića 3, 10000 Zagreb, Tel/fax: 01 6120 212, URL: www.ffzg.hr/kompk/

-

Dizajn i prijelom: bilić_müller studio

Program podpiru: Gradski ured za kulturu, obrazovanje i sport - Grad Zagreb, Ministarstvo kulture i Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta